

ՄԷՐ ՄԱՍԻՆ

Ինչ պու. Մեծնուպը Հալապիս, Տեր Հաֆթա ճու-
մաս էրթեմի կիւնէրի պէտքի ք նիւսիտի, այսին
կիւնէր թուղանիս նէշը օլընաւագ տըր :
Սէնէլ ին բէշ ին թուղանիս ին 150 դըշ.
Աւթը պըշը քէզալիք 80 »
Ինչ այլըշը քէզալիք 45 »
Մեծնուպը թանէսի 40 վէ թուղանէ 20 փըշ.
Տաշ թալար ին ին պէշէր նուսէրտունա փոթախանէ
ւճըթի ալ ընաւագը խասէթէն պէյան օլընուր :

ՀԱՄԱԿԱՆ ՍԵՒՄ

Իշնութըն պէշէր քըրաք պիր տէֆալըք 5 դըշ-
իքի տէֆա ին ին պէշէր տէֆաթընա . . 2
Ինչ տէֆա ին ին պէշէր տէֆաթընա . . 4 1/2 »
Ինչ տէֆաթընա զիտուէ օլան, վէ զայթը ուղըն
իշնուպ ին ին պըրընա թաղալըք օլընուր :
Տաշ թալարտան կէլէն մէրթուպ վէ իշնուպըն
բօթա միսարիթիլէրի, կէսուրէլէրի ին-դըլնէ
օլտուրու պու միսալուէ պէյան օլընուր :

ՈՒՄՈՒՐՈՒ ԲՕԼԻԹԻԳԻՅԷ, ՊԵԼԷՏԻՅԷ, ՎԷ ԻԼՄԻՅԷ

ՎԷ ՄԵՎԱՏԵ ԵԱՓԻՄՅԷ ՍԱՅՐԻՔՅԷ ՄԻՐՈՒՄԵԼԻԳ ՂԱԶԷՐԵ

ԱՍԻԹԱՆԷ 10 ՕԳՈՍՏՈՍ

Հոռոմայ Լիպէրթաւ Լրագիրը իր 200
թուոյն մէջ հետեւեալ շրջաններակա-
նը կը հրատարակէ, զոր դրած է
Գաբուլէան կարգէն մեծահամբաւ
Հ. Սեդրէաս տ'Ալթանէնէ կրօնաւո-
րը, և որոյ իմաստները իրիստ ծան-
րակշիւ ըլլալով, մեր ընթերցողաց
մասնաւոր ուշադրութեան կը յանձ-
նենք, խոստամբ Տաճկերէն թարգ-
մանութիւնն ալ Լրագրոյս միջոցաւ
հրատարակելու :

Հոռոմայ եկեղեցոյն հետ հազոր-
դակցութեան մէջ չգտնուող բոլոր
Արեւելեան և Արեւմտեան եկեղեց-
եաց եպիսկոպոսաց, արք. եպիսկոպո-
սաց, մետրապոլիտաց, նախագահից,
պատրիարքաց և ամենայն եկեղեցա-
կան դասուց ողջոյն և սէր եղբայ-
րական ի փրիստոս քիսուս :

Գերապայծառ և Մեծարգոյ Տի-
եարք :

Աստուածային խոստմանց մեծու-
թիւնը, զոր Աստուած խոստացաւ իր
եկեղեցոյն, կը դրաւ մարդուս
միտքը և կը յափշտակէ իր սիրտը :
Յաւիտեական իմաստութիւնը անդըս-
տին ի սկզբանէ խոստացաւ հարմա-
ցուցանել զեկեղեցի հաւատարմը ընդ-
իւր յաւերժական պատկաւ մը : Ուրե-
ք. 19 : Եսայի մարգարէն կը ներկա-
յացուցանէ զեկեղեցին իբրեւ արա-
հետ սուրբ և ուղիղ ճանապարհ մը,
որուն մէջ ընթանալով, նոյն իսկ պար-
զամիտները չի պիտի երբէք մոլորին :
Եսայի Լե. 8 : Մարմնացեալ որդին
Աստուծոյ, իր մահուամբ զեկեղեցին
իրեն հարմանցնելէն յետոյ, խոստա-
ցաւ միշտ և յաւիտեան անոր հետ
մնալու, Մատթ. Իբ. 20. Եւ տալու
անոր զճոգի ճշմարտութեան, որպէս
զի նոյն ճշմարտութիւնը յաւիտեանս
անկէ անպակաս և անմեկն մնայ,
Յովհան. Ժ. 16 : Եւ կ'ապահովացու-
ցանէ զայն, որ դժոխքի դռները եր-
բէք չկարենան յաղթահարել զնա,
Մատթ. Ժ. 2. 18 : Եւ Պետրոս առաք-
եալը զտոյն զայս եկեղեցի կանուա-
նէ սրեն և նեցուկ հաստատուն ճըշ-
մարտութեան. Ս. Տիմ. Գ. 15 :

Բայց հանդերձ այս ամենայն մե-
ծահարաւ և սքանչելի խոստմամբ,
մեք Հռոմէական կոթողիկոսներս
պարտաւորած ենք, այս օրերս հա-
կաւակը ըսել Գաւթի մարգարէին
88 սաղմոսին համեմատ. սոցոյ հան-
դերձ հազնիլ, և մեր եկեղեցոյն ա-
հաւոր և սարսափելի խաւարումը

ողբալ. տեսնել որ մարտութիւնը իր
մէջը յաղթական և բարձրագոյն
կը պանծայ, և արտասուել այս ա-
հազին հակասական կայտնութիւնը,
որուն մէջ կը գտնուի ինքն իր ան-
ձին հակառակ : Ստիպուած ենք տես-
նելու. « զպղծութիւնն աւերածոյն ի
տեղ ոչն պրտութեան և զաթոռն Աս-
տուծոյ և հարսին նորա եկեղեցւոյ
յափշտակել » այն ամբարտաւան մար-
դէն, որ յանդգնեցաւ ինքն զինքն
ամենակարող և անսխալ հրատարա-
կել, որպէս զի անուղղելի և ան-
խրատ ըլլայ :

Մարմնացեալ բանին Աստուծոյ
հարմարեցաւ եկեղեցին, սր անոր բո-
լոր Աստուածային մեծահարաւ սիրոյն
աւարկաներէն անոր արեւմտեան փըշ-
եալ և աղատեալ, արգ. կը տեսնենք
զայն իր մեծութեան աստիճանէն յե-
տին անարդարութեան հասած, անպա-
տիւ աղախնմը դարձած և պատ-
ուանդանի մը պէս անոր կոխան ե-
ղած :

Եկեղեցւոյ դորաւոր պաշտօնա-
կալքը չըլլալով հովիւք մտեալ ընդ-
դուռն ի դաւիթ ոչխարացի փրիս-
տոսի, այլ վարձկանք ուրիշ այլ և այլ
ճանքաներով, պոսիքն խաբէական
հնարիւք կողմնակցութեան մը ներս
մտած ուրիշ բան չեն, բայց եթէ
զող և աւաղակ : Աստիք տղիտու-
թեան և մոլորութեան մէջ փառա-
մալ և տիրապետող աղանդի մը ձեռ-
քով կրթուած, և անոնցմէ ընտ-
րուած, և մոլորական երգմամբ մի-
միայն չարածողով ընկերութեան մը
կապուած, համաշխարհ միաբանեցան
փրիստոսն հօտին, և անոր աստ-
ուածալիքաց հարսին դէմ : Նոյն
իսկ անոնք, որ ճշմարտութիւնը ճանչ-
ցան, և զայն անվեհեր արիւթեամբ
քարոզեցին, իրենցմէ աւելի զօրա-
ւորագոյն եղովներուն հետ վեճի չը-
բռնուելու համար, թողուցին ճշմար-
տութեան դուրելի պաշտպանութիւ-
նը, և միաբանեցան մոլորեղոց հետ,
և այսպէս անկախ ըլլին իրենց
փրիստութեանը, ինչպէս կրէս առաք-
եալը « քանզի անհնար է միանդամ
լուսաւորելոյն . . . միւսանդամ նո-
րողիլ ի զգաստութիւն » երբ. 2. 4 :
Մոռնալով Աստուածային այն պատ-
ուիրանը որ կ'ըսէ « մի յօժարեցիս
ընդ բազումս ի չարիս, մի յաւերժուցուս
ի բազմութեան միտել ընդ բազումս
առ խոտորելոյ զերաւուն » ելք. Ժ. 2. 2. հետեւեցան տղիտաց և կը-
րօնամոլաց բազմութեան, և թողին
ժանուցեալ ճշմարտութիւնը, անսնկ
որ սա երկնից ծնունդը դատակար-

գութեան մէջ անխնամակալ մնացեր
է, և չունի եպիսկոպոսաց մէջ և ոչ
իսկ զօրաւոր ձայն մը, որ ի նպատ-
անոր բողոքէ, որով դրաւորապէս
ճշմարտեցաւ մարդարեւական առածը
« Եւ չէ որ մինչև ի մի » Սաղմ. Ժ. 1. 1.
Արգ. հիմակ մենք չունինք ոչ ե-
պիսկոպոս և ոչ հովիւներ, « ամե-
նեքեան խոտորեցան ի միասին և ան-
պիտանացան » Սաղմ. անդ չունինք
հովիւներ, այլ վարձկաններ, որոնց
զլխաւոր նպատակն է իրենց անձին-
քը պարարել առատ և մեծահաց
սեղաններով և եպիսկոպոսական հա-
սոյթներով, և հանգիստ կիւնք ան-
ցընել իրենցմէ զօրաւորագոյն եղող ի
մը չուքին ներքեւ, և սա եկամտից
նուազութիւնը, և իրենց մարմնոց
դիւրութեան և երջանկութեան վըր-
դով իւր չտեսնելու համար, հաւատ-
քի և իրենց յանձնեալ հօտին խնա-
մակալութիւնը մէկդի թողուցին,
հօգ. չըրին այլ ևս և չնայեցան ոչ ի-
րենց պատուին և ոչ իրենց աստիճա-

(1) Հեղինակին այս բացատրութեանը
ոչ իր բոլոր տարածութեամբը իմանալու
է, այլ եպիսկոպոսաց մեծագոյն մասին
նկատմամբ, զի դեռ կան եպիսկոպոսներ
մասնաւոր արեւելեան, ինչպէս Փաղղէ-
ացւոց, Ասորոց, Փէլքիթոց, Մառոն-
ցոց և չայց մէջ, որոնք իրենց պատ-
րիարքներովը հաւանութիւնն զրացան
իսկ երբեմն միմիկը ի ժողովի, բայց
պիժմ արտադր ժողովը ընդունողը և զան
ալ նէ, այս իրենց ընդունելութիւնը ժո-
ղովական դորձ չի սկստուիր, այլ մասնա-
ւոր, բայց փրիստոս խոստացաւ իր ներ-
կայութիւնը ոչ առանձին առանձին ալ
ի մի համախմբեալ ժողովոյ, երբ ըսաւ,
« Եւ երբեք կամ երբեք ժողովեցին յու-
նուն իմ, անդ եմ ես ի մէջ նոցա » :
Եւ Եւրոպայի եպիսկոպոսները որ այս ան-
սխալութիւնը յառաջ կամ յետոյ ընդու-
նեցին, այլ ևս այլ ընթերման և կարծե-
եաց մէջ են, անսնկ որ չիկայ ի մասինս
միութիւն փորձապետութեան, Գերմանի-
ոյ եպիսկոպոսները այլ կերպ ըմբռնել են
ևս կը մեկնեն, Այդպիսի եպիսկոպոսներ
այլ կերպ, բուն Լատինք ևս Հռովմայե-
ցիք այլ կերպ, ուստի ամենեցուն համար
անսխալութիւնը իբրեւ թէ հաւատարապէս
ընդունուել են բոլր ևս քարոզել, յայտ-
նի տոութիւն մ'է : Մասնաւոր որ նոյն
իսկ ընդունողը, ներքին հանդիմանը եր-
բէք ընդունած չեն, այլ ոմանք առ եր-
կիւզի բանադրանաց ոմանք առ Հորհուկ
ոմանք առ չահու, ևս ոմանք առ տղի-
տութեան համաձայնեցան, ինչպէս Հա-
սանի եպիսկոպոսութիւնը չառերը կան
ոմանք ալ որ ետքին առջևը յանուրեք
երկպառակութեանց մէջ չի ձգելու հա-
մար զեկեղեցին, առ ժամանակ մի հաւա-
նութեան ցոյց տուած են, սպաղային
մէջ յարմար առիթի սպասելով :

նին մեծութեան և իրաւանց, զոր
Աստուած իրենց շնորհեր էր, հօգ. և
մտածմունքն ուրիշ բան չեղաւ,
բայց եթէ իրենց անձնդիւրութիւնը :

Փրիստոս ըսաւ վարձկանն իբրեւ
տեսնել զգայն զի գայ, թողու զոչ-
խարսն և փախչի » Յով. Ժ. 12. մեր
եպիսկոպոսները փախչելէն աւելի
չարագոյն բան մ'ալ ըրին, գայլին
հետ միաբանեցան ոչխարները ջար-
դելու համար, անսնկ որ այն հաւա-
տացեալք, որոնք եկեղեցւոյ նախ-
նական հաւատքին վրայ յարած մնալ
կուղեն, այս գայլ դարձած սուտ հո-
վիւներուն ճանկերէն չարաչար կը
կեղեքուին և կը պատառուին կոր
փոխանակ արածելու զհաւատացեա-
լըս Աստուածային բանին քարոզու-
թեան հաստատուն ճարակաւը եւ
և նախնեաց վարդապետութեամբը
հրահանքելու զնոսա հաստատուն
բանական տրամաբանութեամբ, ընդ-
հակառակն կ'արածեն փառասէր
աղանդոյ մը նորանոր մոլորութեամբ
ըր, կը խաբեն անարգ իմաստակու-
թեամբք, եւ բոլոր իրենց հեղինա-
կութեան աղբեցութիւնը կը բանե-
ցընեն անոնց աչքերը եւ ականջները
զոց պահելու, որպէս զի լոյս չի տես-
նան, եւ ճշմարիտ իմաստնոց հաւո-
ղեցուցիլ խօսքերը չի լսեն, եւ այն
նոյնքն որ երբեմն հաւատքը խան-
դարողաց դէմ կը տեղային, հիմակ
հաւատոյ պահպանողաց դուրիւ կը
թաքուին :

Անոնք որ վարդապետութեան
մէջ, հերետիկոսութեան խաղախ և
անիրաւ խառնուրդը կը նիւթեն, ու
անոնք եկեղեցւոյ մէջ մեծամեծ պաշ-
տօններու կը հասնին, եկեղեցւոյ
զղեր, և աղքատաց ժառանգութիւ-
նը կը փայլեն և կրպակուեն, իսկ
անոնք որ նախնեաց հաւատքին կող-
մը բռնեցելով զայն կը պաշտպանեն
և կը պահեն, խորանէն կը մերժուին
ի պաշտպանէն սրբութեանց կը վը-
ռընտուին, և աղքատութեամբ թա-
վառական պտրտելու մեկ և սո-
տանդական տառապելու կրտսիպ-
ուին կտոր մը հաց մուրալով, բայց
առանց զայն գտնելու :

Աստուած ըսաւ, որ դիտութեան
փախչողները և զիմաստութիւն արհա-
մարհոյները իր խորանէն կը մերժէ,
« զի զու զգիտութիւն մերժեցիք,
մերժեցիք և ես զքեզ, զի մի քահա-
նայացիս ինձ » Ուրեք. Գ. 6. արգ-
հիմակ նորէն սուտ և խաղախ պաշ-
տօնայքը ի բաց կը վալեն բանա-
սէր ուսումնականները, մանաւանդ
Աստուածաբանական ուսմանց հմուտ

ները և զայն մշակելու ջանքերը որոնք կը փափաքին ընծայել Ստու- ծոյ այն « խօսուն (բանաւոր) պաշ- տօնը » զոր կը յիշէ Ս . Պօղոս . Հռովմ . ԺԲ . 1 վասն զի շողմարար և կոյր հետեւողներէ 'ի զատ ուրիշ բան չեն ուզեր , վասն զի իրենց մարդութիւն- ըր չեն կրնար հաստատու և կանգուն մնալ եթէ գիտութեանց վրայ խօսուն : Ստուած բաւ , որ իր մեծացուցա- նել կամեցած մարդիկը կը լեցունէ հոգւով իմաստութեան և հանճարոյ « Սիրադ , 1Թ . 8 . իսկ հիմակ Ստու- ծոյ իմաստութեամբ լցուցած ան- ձինքը խեղճ և ողորմելի կը մնան սուտ հովուաց երեսէն , և իմաս- տուն ըլլալը առաջին յանցանք է սրբութեանց պատուաւոր պաշտօննե- րէն հեռու բռնուելու , նախնեաց հաւատոյ նախանձախնդիր և ջատա- գով ըլլալը , աւելի գառնագոյն և հալածանաց զոհ և նշաւակ ըլլա- լու համար առաջին յանցանք է : Եւ այսպէս սրբութեանց մէջ ինքնիշխան կը բազմի տգիտութիւնը իմաստա- կութիւնը , հերետիկոսութիւնը , բռ- նաւորութիւնը , և աւերածոյն պրդ- ծութիւնը :

Ստուածոյ խօսքին քարոզութիւ- նը շողորմաց , քաղաքացիտաց , և վատիկանի մոլորութիւնը ծարա- հարութեամբ ողջադարձողաց յանձ- նուած է , Սեւտարանին դաստուռաց բերանը գոցուած է , որոնք խաղա- զութիւն և փրիստոնէական սէր կա- լետեն , եւ այս պատճառաւ քաղ- զութիւնը երբեք աւետարանական չէ , այլ քաղաքացիական և կողմնակի- րական , և նոյն իսկ եկեղեցւոյ Սուրբ խորհուրդները որոնց միջնորդու- թեամբ մարդեղութեան և սրբադո- ծութեան արդիւնքը կը մերձենան 'ի հողիս , այս աղանդոյն հետեւողաց սեփական ժառանգութիւն մը դար- ձած է , բացառութեամբ այլոց :

Արդ ինչպէս կարելի է Ստուա- ծային մեծահրաշխտումները միա- բանիլ այնպիսի սոսկալի գործոց հետ , և մանաւանդ ինչպէս հնար է վատիկանու վարդապետութեանց շօ- շաբելի հակասութիւնը կոստանդ- եայ . . . Ժողովոյն վարդապետու- թեանց հետ համաձայնեցնել , երբ այս գործքերը անժխտելի են :

Այս սոսկալի , բացայայտ և անու- բանալի եղելութենէս , տղետ ու- միւր աւելի ևս սոսկալի հետեւու- թիւն մը հանելու կը հասնի , անանկ որ Ստուածային խոստմանց անգամ- սուտ ըլլալը , և ասով նոյն իսկ փրիս- տոնէական հաւատոյ անհիմն բան մը ըլլալը կը հաւատայ : Եւ յերաւի այս անհրաժեշտ արամբանական հետեւութենէն խաղաղութեան համար , ուրիշ այլ հնար չենք տեսնար , բայց եթէ այս հետեւեալ եղանակը :

Ստուածային խոստմանց հաւատ- քին վրա անխախտ և անշարժ կենա- լով , փրիստոնի եկեղեցւոյն անսխա- լակիտութիւնը Պապերուն և վատի- կանու ժողովքին սխալմանց հետ համաձայնեցնելու համար պէտք ե- ղած դժուարութեանց բալլիքը զըտ- նելու անհրաժեշտ հարկ մը կ'ըզանք : Ի մասինս որչափ որ հնարք և դար- ման մտածեցինք , հետեւեալէն 'ի զատ ուրիշ չ'իշխին գոհացուցիչ չը կըր- ցանք գտնել , և է այս , որ փրիստ- սի ճշմարիտ եկեղեցին , ժառանգորդ Ստուածային խոստմանց , սին և միակ նեցուկ ճշմարտութեան , մի- նակ պապական եկեղեցին չ'կրնար ըլ- լալ , որն որ ընդհանրական կաթողի- կէ եկեղեցւոյ պարզ մէկ մասն է , և չ'սկէջ 'ի զատ , նոյն ինքն իր անկալ-

գութեամբ և վառասէր ամբար- տաւանութեամբ անխիթ եղած է աս մեծ մարմնոյս մէջ մեծամեծ- հերձուածներ պատճառելու : Եւ ճշ- մարիտ կաթողիկէ եկեղեցին դանե- լու համար , ստիպուած ենք դիմելու բոլոր մկրտելոց ընդհանրութեան , անոնց ամենուն կ'ըսեմ՝ որոնք յարե- լելից մինչև յարեմուտ Պետրոսի հաւատքը կը խոստովանին ըսելով առ ցիսուս , « դու ես փրիստոսն որդի Ստուածոյ կենդանւոյ » : Ասանկ զգա- լու ստիպուած ենք աւելի ասոր հա- մար որ մեզմէ բաժանելոյ մէջ կը գտնուին բոլոր այն եկեղեցիք՝ որ յառաքելոց և յաւետարանչաց անտի- հիմնեալ են , և մանաւանդ այն ա- մեն եկեղեցիք , որ 'ի Ս . Պօղոսէ հիմ- նած են , և առ որս ուղղեալ են ա- նոր 'ի հողւոյն սրբոյ ներշնչեալ թըղ- թերը , որովք ինքն հեթանոսաց Ա- ռաքեալ և յիտ փրիստոսի առաջին վարդապետ ծայրագոյն Ստուածա- բան կաթողիկէ եկեղեցւոյ կոչուելու արժանացաւ : Ասոնց մէջ նմանապէս կը գտնանք նաև առաջին եկեղեցին հիմնեալ 'ի Ս . Պետրոսէ որպէս անուամ- բըն է , որ մեր մէջ այսչափ չարաչար գեղձմունքներ կը գործուին : Աս պատճառաւ , Հռովմայ եկեղեցւոյն ինքնին միայնակ Առաքելական կոչ- ունի ուզելը՝ մեզի խիստ ամբարտա- ւան և ստութեան վրայ հիմնուած պահանջները մը կը թուի , տարա- պայման և անտանելի բան է , ու փրիստոնէութեան պարզ մէկ մասը՝ որ ուրիշ Առաքելական եկեղեցիներէ բաժնուած է , պահանջէ որ ինքն « միայն » ըլլայ փրիստոսի եկեղեցին , ընդհանրական և կաթողիկէ եկեղե- ցի , միայն տապան փրկութեան , և միայն ժառանգ Ստուածային խոստ- մանց : Բայց հիմակ մերայնոց աս տե- սակ հպարտութիւնը՝ որոնք աս չա- փազանց պահանջները կրնեն , Ստուած ինքնին խնայակցոյց , թող ստալով որ բոլոր իր առաջնորդը մի- անգամայն կաթողիկէ հաւատքը թո- ղուն , և այսպէս յայտնի երևնայ , որ մենք միայն չենք ժառանգք Ստուա- ծային խոստմանց , այլ այն աստե՛ն միայն երբ խոստահութեամբ միաբանու- թեամբ և սիրով ձեր հետ , ո՞վ բաժան- եալ եկեղեցիք իբրև միմիայն Գերդաս- տան 'ի Ժողով կը գումարենք Պապին հրատարակած և վատիկանու Ժողով- քին հարց ընդունած սխալմունքներէն յետոյ , աս բացատրութիւնը ըստ մեզ է մի միայն եղանակ որ կրնանք ունե- նալ յողատելու զանսխալականութիւն Ստուածային խոստմանց , որ փրիս- տոսի եկեղեցւոյն , եւ նոյն իսկ փրիս- տոնէական հաւատոյ Ստուածայնու- թեան դարդ և վայելչութիւնն է :

Աս ամեն բաներուն վրայ , ուղիղ տրամաբանութեամբ կ'ստիպուինք աս օրինաւոր հետեւութիւնն հանել , այս է չը ճանչնալ երբեք իբր տիեզերա- կան Ժողովը , բայց եթէ՛ անոնք մի- այն՝ որոնք մեծամեծ հերձուածոցմէ յառաջ հրատարակուեցան իսկ ան Ժողովքները զոյ առանձին հատուածք գումարեցին , իբր մասնաւոր Ժողովք և աս պատճառաւ սխալմանց կենդա- կայ , և նորոգելի նկատուելու հարկադ- րուած ենք : Աս սկզբամբ , վերջին տիեզերական Ժողովը կը համարուի Նիկիոյ երկրորդը , որ գումարեցաւ յամի 787 , վասն զի հետեւորդ Ժո- ղովքները արեւելեան մեծ հերձուա- ծին սկզբնաւորութենէն յետոյ գումա- բուած են :

Արդ տանուլով տարի է 'ի վեր է , որ ես մեր եկեղեցւոյն մեծամեծ կործանմունքներուն վրայ ողբալով

(զի անոր թշուառութիւնները վա- տիկանեան Ժողովքէն յառաջ սկսած են) խորին յարգանքով խօսքերնիս ա- մենէն յառաջ ուղղեցինք Հռովմայ եպիսկոպոսին , որն որ ոչ միայն ըզ- մեղ արհամարհեց , այլ նաև վիրա- լորեց և ծանրապէս վիրաւորեց և պատուհասեց , եւսքը եպիսկոպոսաց ընդհանուր բաղմութեան դիմեցինք բայց ասոնք ալ ականջնին դոցեցին . ընդհանուր Ժողովք մը գումարելու համար ձայնատու և հրաւիրակ ե- ղանք , և երբ 'ի մասինս յաջողեցանք , և նոյն Ժողովքը գումարեցաւ , սա- կայն գումարողաց յանցանքը , ան ալ ուրիշ բան չ'ըզաւ , բայց եթէ կողմ- նասէր և մոլորական , և որ փոխա- նակ ցաւերը բժշկելու և չարիքը դարմանելու աւելի ևս զայրացոյց և սասակացոյց , Ժողովը քսց վրայ վստահութիւն չունինք , վասն զի կամ անհաւատ և կամ անտարբեր եղած են , ստորին դժբեր վրայ աւելի քիչ է վստահութիւննիս , որովհետեւ գե- րութեան խիստ հարուածոց ներքե- ընկնած է , տէրութեան վրայ չենք կրնար վստահութիւն ունենալ , վասն զի աս ալ կրօնամիտաց երկիւղէն , պատրուակաւ աղատութեան եկեղե- ցւոյ , աւելի ևս աղանդոյն տիրապե- տութիւնը և առաջնորդաց ընտրու- թեան մէջ ունեցած մեծաւաճառու- թիւնը ամրապնդեց , և համարձակ ասպարէզ բացաւ աւագակարար կո- ղուտելու զխեղճ գղերը . և այնպէս ամրացոյց և ծանրացոյց եկեղեցւոյ գերութեան շղթայները , մինչև ան- դամ իր պաշտպանութիւնը հարստա- հարկեցմէ վերցնելով , գուցէ արտա- քուստ օգնութեան և բարեկարգու- թեան եղանակի մը սպասելով այսպիսի վարուելու համար :

Արդ՝ երկիւղ ներքեւ մեր այսչափ թշուառութեանց ուրիշ գեղ դարմա- նոյ չէ մնացած , բայց եթէ առ ձեզ դիմելով Գերապայծառ առաջնորդ- բոլոր փրիստոնեայ եկեղեցեաց , որք 'ի տիւրուս տիեզերաց տիրեալ էք յարեալից մինչև յարեմուտ , մաղ- թել ձեր զօրաւոր և ազդու ձեռն- տութիւնը , վասն զի մենք հիմակ ա- ռանց հովուի մնացեր ենք : Եւ բոլոր եպիսկոպոսներ , Ս . կիպրիանոսի և ամեն նախնեաց վարդապետութեան համեմատ , հաստատութեամբ պար- տաւորած են կառավարել և անտե- սել զբոլոր եկեղեցիք , և աւելի հարկ և պէտք եղած սեղը , օգնու- թեան դիմել :

Ձեր հարց բաժնուեցան աս յա- փը չտակութեանց յաւէտ միութեան կեդրոնէն , եւ չենք ուրանար որ մե- ծամեծ եւ զօրաւոր պատճառներ ու- նեցած չըլլան , իսկ մենք հիմակ մեր մեծամեծ չարեաց դարմանը նոր բաժանման մ'ալ մէջ չենք տեսնար , վասն զի բաժանմանց շատութիւնը չարիքը աւելցնելէ ի զատ , ուրիշ այլ օգուտ չի բերէր , այլ զայն կը տեսնանք փրիստոսի մեծ մարմնոյն միւսանդամ միութեան մէջ , որ է ե- կեղեցւոյն փրիստոսի միութիւնը , եւ երբ իրարու հետ , միաբանինք սի- րով , որ է ճշմարիտ եւ յատուկ նշան հետեւողաց փրիստոսի , ան աստե՛ն Ստուածային ոգւոյ շնորհօք , զոր այնպիսի առթիւ մէջ միայն կրնանք յառաջ , պիտի առատութեամբ զի- ջանին անոր անսխալութեան սեփա- կան պարզ բնէրը , և Ստուածոյ խօս- քին օգնականութեամբ , զոր մերին- ները բանի տեղ չեն դնել , կարող կ'ըլլանք Ստուածով մոլորութեան ա- մուր բերդերը քակել :

Ասոր համար կ'ողաւենք ձեզի ,

ով առաջնորդք Արեւելեան եւ Արեւ- մտեան , Ասիական , Եգիպտական , Յունական , Ռուսական , Ռոդքա- կան , Անգղիական , վալտէական , եւ այլ ուրիշ որ եւ իցէ անուն ունեցող եկեղեցեաց , որ քրիստոնէական հա- լատքը կը գաւանիք , կաղաչենք ձե- զի փրիստոսի անսպառ սիրոյն , եւ այն հրաբորբօք փափաքանաց հա- մար , զոր ինքը յայտնեց իր այն գո- լովալից մաղթանօքը , « Հայր սուրբ , պահեա՛ զնոսա յանուն քո , զի եղի- ցին մի , սրպէս եւ մեք մի եմք » Յովհ- թէ . 11 : Կ'ողաւենք ձեզի այն ար- եան համար , զոր ինքն ցվերջին շիթ- անխնայ սպառեց զմեզ գնելու եւ ղեկեղեցին իրեն հարսն ստանալու համար , կ'ողաւենք ձեզի որ կամե- նաք աս միութեան ձեռնառու ըլլալ , որպէս զի զօրութիւն եւ ոյժերնիս մի- անալով , կարող ըլլանք ամենքնիս միանգամայն , շնորհօք հողւոյն փրիս- տոսի , քակել եւ կործանել այն առ- լողները , զոր փարիսեցական աղանդ- մը շինելու եւ բարձրացուցեր է 'ի պաշտպանութիւն մոլորութեան եւ անկարգութեանց , եւ վերածել զկա- թողիկէ եկեղեցին յիւր նախնի պայ- ծառութեան եւ 'ի վառուս :

Միաբանեցէ՛ք ուրեմն ձեր մէջ , եւ յղեցէ՛ք հոս 'ի Հռովմ , պատգա- մաւորութիւն մը , որպէս զի , ուսկից չարիքն սկսան , անկէց նոյնպէս դար- մանն ալ սկսի , եւ կարող ըլլանք ա- մենքնիս մէկտեղ պէտք եղած դար- մանները ձեռք առնել աս միութեա- նը ամբողջացնելու , եւ եկեղեցւոյ աղատութեան աղբու միջոցները գըտ- նելու համար :

Մեկգի թողունք հին հակառա- կութիւնները եւ ծիճած վէճերը , գոհ ըլլանք հիմկու հիմա իրարու հետ միաբանելով ան հիման վրայ՝ զոր փրիստոս հաստատեց , որ է դաւա- նութիւնն Պետրոսի « Դու ես փրիս- տոսն որդի Ստուածոյ կենդանւոյ » ասոր համար կեդրոն եւ խաղախ մը միութեան ըլլալ Առաքելոց հանդա- նակը , զոր մերայնք անգամ Տրի- տենդեան Ժողովքին մէջ կ'անուանեն « Մի Մի ԱՅՑ , հիմն՝ անյաղթելի ի դը- բանց դժոխոց » « Հանդանակ հաւա- տոյ , որով վարի սուրբ Հռովմէական եկեղեցի , իբր սկիզբն , յորում ամե- նեքնիս որ հհաւատա փրիստոսի խոս- տովանին , 'ի հարկէ միաբանին իբր 'ի ճիՄՍ հաստատուն եւ Մի ԱՅ , զոր ոչ կարացեն յաղթահարել դրունքը դժոխոց » Ժողով Տրիտ . Նիստ , Գ . (Լուրջ խորհրդածութեան արժանի է այն Մի ԱՅ բառը , վասն զի անոր հետեւութիւնները խիստ ծանր են) : Աս հիման վրայ արդէն ամենքնիս կը միաբանենք , եւ չիկայ բան մը որ զմեզ ասոր վրայ միաբանեմէ արգելու : Իսկ մնացածին համար իրարու հետ բանակցելու , առաջնորդ ունենալով մեզի միայն եղբայրական եւ քրիս- տոնէական սէրը :

Եկէք , եւ Հռովմայ եկեղեցւոյն բոլոր իմաստունները , որոնք կարծը- լածին չափ քիչուոր չեն , եւ անոր ա- մէն ճշմարիտ հաւատացեալները զձեզ պիտի ողջագուրեն եւ ընդունին ան- պատուով ուրախութեամբ , եւ ցնծու- թեամբ : Ասոնց մէջ անպակաս պիտի գտնուին եւ բազմաթիւ քահանայք , եւ գերապայծառ եպիսկոպոսներ , որ Պապական բուռն տիրապետու- թեան երեսնէն յանկարծ ահով մը սար- սալներով տէրութեան օգնութենէն բոլորով ին լքեալ թողեալ յաղթուե- ցան անարգութեամբ հաւանութիւն տալով մոլորութեան իրենց խղճին թե- լաղլովութեանց հակառակ , հիմակ վը-

